Подолянчук Станіслав, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна, ORCID: https//orcid.org/0000-0001-9088-3342

Podolyanchuk Stanislav, PhD in Physics and Mathematics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Fine, Decorative Arts, Technologies and Life Safety, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnitsa, Ukraine, ORCID: https//orcid.org/0000-0001-9088-3342

ОЦІНЮВАННЯ ВИДАВНИЧОЇ АКТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТІВ В СИСТЕМІ МОНІТОРИНГУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

EVALUATION OF PUBLISHING ACTIVITY OF UNIVERSITY TEACHERS IN THE SYSTEM OF MONITORING SCIENTIFIC ACTIVITY

Анотація

Стаття присвячена питанням оцінювання наукової діяльності у закладах вищої освіти. Встановлено, що створення моделей моніторингу зазвичай здійснюється з використанням методів експертного оцінювання. Показано, що науково-дослідна робота в університеті оцінюється за багатьма показниками. Зазвичай такі показники відображають науковий потенціал; стан виконання науково-дослідних робіт; участь у міжнародних наукових проєктах, програмах, грантах; організація науково-методичних заходів

різного рівня; сприяння науково-дослідній роботі студентів тощо. Важливим елементом такого оцінювання є видавнича активність викладачів.

Показано, що таку активність слід оцінювати за результатами публікацій наукових праць у неперіодичних та періодичних виданнях наукового характеру. До неперіодичних наукових видань відносяться монографії та брошури, до періодичних видань – збірники наукових праць та наукові журнали. Матеріали конференцій залежно від періодичності їх проведення можуть бути віднесені як до першої, так і до другої групи.

Показано, що в самому загальному розумінні оцінювання видавничої діяльності доцільно здійснювати як мінімум за двома критеріями – вагомість наукової роботи та особистий внесок автора. Внесок автора в ту чи іншу наукову працю можна оцінити достатньо просто шляхом врахування кількості співавторів. Вагомість наукової роботи в конкретному науковому напрямку зазвичай оцінюють найбільш авторитетні вчені. Порівнюючи результати в різних наукових сферах оцінювання доцільно проводити за формальними ознаками, вибудувавши своєрідний рейтинговий ряд: монографії – статті – матеріали конференцій. При цьому всередині кожної групи також може бути своя ієрархія.

Показано, що запропонований підхід, попри очевидні застереження, дозволяє з достатньою вірогідністю та точністю здійснити моніторинг видавничої діяльності науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: університет, оцінювання, науково-дослідна робота, моніторинг наукової діяльності, монографії, статті, наукові журнали, збірники наукових праць.

Abstract

The article is devoted to the issues of evaluating scientific activity in higher education institutions. It is established that the creation of monitoring models ends

with the use of expert evaluation methods. It is shown that scientific and research work at the university is evaluated by many indicators. Usually such indicators reflect scientific potential; the state of implementation of scientific and research works; participation in international scientific projects, programs, grants; organization of scientific and methodological events of various levels; assistance to the scientific and research work of students, etc. An important element of such evaluation is the publishing activity of teachers.

It is shown that such activity should be evaluated by the results of publications of scientific works in non-periodical and periodical publications of a scientific nature. Non-periodical scientific publications include monographs and brochures, and periodical publications include collections of scientific works and scientific journals. Conference materials, depending on the time of their holding, can be attributed to both the first and the second group.

It is shown that in the most general sense of evaluating publishing activities, it is advisable to support at least two criteria – the importance of scientific work and the author's personal contribution. The author's contribution to a particular scientific work can be assessed quite simply by taking into account the number of co-authors. The importance of scientific work in a specific scientific direction is actually assessed by the most authoritative scientists. When comparing results in different scientific fields, it is advisable to conduct evaluations according to formal criteria, building your own rating series: monographs–articles–conference proceedings. At the same time, there may also be your own hierarchy within each group.

It is shown that the proposed approach, with obvious caveats, allows for sufficient reliability and accuracy in monitoring the publishing activities of scientific and pedagogical workers.

Keywords: university, evaluation, scientific research work, monitoring of scientific activity, monographs, articles, scientific journals, collections of scientific

works.

Постановка проблеми. Наукова діяльність відіграє велику роль у розвитку цивілізації загалом та в системі вищої освіти зокрема. Так, відповідно до чинного законодавства України наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. При цьому провадження наукової і науково-технічної діяльності університетами, академіями, інститутами є обов'язковим [2].

Природно, що системі організації науково-дослідної роботи в сучасному університеті надається велике значення, а дослідження проблем оцінювання результативності та ефективності наукової діяльності науково-педагогічних працівників є доволі актуальною науковою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні рейтинги університетів стали характерною ознакою сьогодення. Вони відіграють важливу роль в оцінюванні діяльності закладів вищої освіти та є вагомим аргументом щодо вибору абітурієнтами місця навчання. Невіддільною частиною таких рейтингових систем є оцінювання науково-дослідної роботи.

Водночас моніторинг наукової діяльності поступово стає доволі впливовим інструментом управління сучасними університетами. Заклади вищої освіти все активніше розробляють подібні системи, використовуючи для цього різні підходи, найчастіше – методи експертного оцінювання [3, 6, 7]. Існують приклади розробки та впровадження в практичну діяльність подібних моніторингових систем [5].

Зазвичай оцінювання науково-дослідної роботи має комплексний характер. Воно зокрема включає показники наукового потенціалу (кількість та (або) частка викладачів з науковим ступенем та (або) вченим званням),

стан виконання науково-дослідних робіт, участь у міжнародних наукових проєктах, програмах, грантах, організація науково-методичних заходів різного рівня, сприяння науково-дослідній роботі студентів тощо. Обов'язковим компонентом таких моніторингових систем є видавнича діяльність викладачів та здобувачів вищої освіти.

Мета статті – визначення особливостей оцінювання видавничої діяльності викладачів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Форми видавничої діяльності в сучасному університеті можуть бути доволі різноманітними. В самому загальному випадку її результати можуть бути представлені у неперіодичних та періодичних виданнях наукового характеру. До неперіодичних видань зазвичай відносять монографії та брошури.

Монографія – це наукова праця, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми (рідше – декількох тісно пов'язаних тем), що належить одному або декільком авторам. В науковому світі монографія вважається однією з найґрунтовніших наукових праць, оскільки характеризується глибоким аналізом, науковою новизною, фундаментальним характером отриманих результатів, великим теоретичним та практичним значенням.

Якщо монографія є засобом висвітлення основного змісту дисертації, то до неї відповідно до [1] висувається ціла низка вимог. Зазначається, що така наукова праця має бути надрукованою без співавторів; містити узагальнені результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше в наукових працях; для здобуття наукового ступеня доктора наук мати обсяг основного тексту у галузі гуманітарних і суспільних наук не менше ніж 15 авторських аркушів, у галузі природничих та технічних наук – не менше ніж 10 авторських аркушів; для здобуття наукового ступеня кандидата наук (в сучасному трактуванні – доктора філософії в певних науках) – 8 і 6

авторських аркушів відповідно; містити відомості про рецензентів – не менше ніж двох докторів наук, компетентних вчених з наукового напряму, за яким підготовлено дисертацію здобувача; містити інформацію про рекомендування до друку вченою радою закладу вищої освіти (наукової установи); випускатися накладом не менше ніж 50 примірників; мати міжнародний стандартний номер книги ISBN; надсилатися до фондів визначених нормативними документами бібліотек, бути оформленою з дотриманням вимог державних стандартів України [1].

Брошура являє собою невелике друковане видання, в якому висвітлюються окремі питання в науково-популярній формі. Зазвичай такий вид публікації призначений для популяризації наукових досліджень та для донесення до широкого загалу сучасних досягнень науки і техніки в доступній формі. Слід зазначити, що брошури доволі нечасто включаються до системи моніторингу наукової діяльності.

Періодичним зазвичай вважають серійне видання, що виходить через певні проміжки часу з постійним для кожного року числом номерів (випусків) і не повторюється за змістом. В загальному розумінні до періодичних друкованих видань належать газети, журнали, альманахи, бюлетені тощо. До періодичних видань наукового характеру зазвичай відносять наукові журнали та збірники наукових праць.

Зі змістовного погляду особливих відмінностей між науковим журналом та збірником наукових праць немає, оскільки основним їх компонентом є стаття.

Стаття – це вміщені в науковому журналі чи збірнику результати дослідження конкретного питання, що мають певне наукове та практичне значення [4, с. 578]. Чинними нормативними документами окреслені основні вимоги до наукових статей, які зі структурного та змістовного поглядів повинні містити такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному

вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій; формулювання мети статті (визначення завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку; список використаних літературних джерел.

Основні відмінності між науковим журналом та збірником наукових праць лежать в площині обсягу видання та періодичності його публікації. Так, збірники наукових праць зазвичай характеризуються меншою періодичністю (зазвичай, 1–4 випуски на рік), проте в більшості випадків вони більші за обсягом, ніж наукові журнали.

Особливими видами публікацій є препринти та депоновані наукові роботи. Препринт – наукове видання з матеріалами попереднього характеру, які публікують до виходу у світ видання, у якому вони мають бути розміщені [4, с. 578]. Натомість депонованими вважають такі наукові роботи, які передані для зберігання документа, чи множини документів до бібліотеки, чи інформаційного центру зі збереженням права власності. Слід зазначити, що подібні види публікацій доволі нечасто включаються до систем моніторингу наукової діяльності.

Особливе місце в запропонованому підході займають матеріали конференцій. В загальному випадку тези доповідей, матеріали наукової конференції – це неперіодичні збірники підсумків наукових конференцій, доповідей, рекомендацій і рішень [4, с. 578]. Водночас чимало конференцій нині мають систематичний характер та проводяться регулярно.

Оцінювання видавничої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти є доволі складним процесом, а розробка системи моніторингу наукової діяльності, яка включає цей складник, може мати багато підходів. В самому загальному розумінні оцінювання видавничої

діяльності доцільно здійснювати як мінімум за двома критеріями – вагомість наукової роботи та особистий внесок автора.

Вагомість наукової роботи зазвичай оцінюють найбільш авторитетні вчені, які проводять дослідження у визначеному науковому напрямку. Проте у більшості сучасних університетів підготовка фахівців, а отже і наукові дослідження, здійснюються у багатьох напрямках. Їх безпосереднє порівняння за критерієм вагомості отриманих результатів є достатньо складним. Найбільш доцільним за таких обставин є оцінювання за формальними ознаками. В цьому сенсі своєрідний рейтинговий ряд буде виглядати таким чином: монографії – статті – матеріали конференцій.

Такий підхід має узагальнений характер і при створенні моделі моніторингу наукової діяльності має бути конкретизований. Так, наприклад, при оцінюванні монографій можна враховувати її обсяг, можливо – рівень отриманих рекомендацій.

При оцінюванні статей обов'язково слід враховувати рівень видання. Цілком обґрунтованим в цьому сенсі можна вважати виділення чотирьох основних груп періодичних наукових видань:

- видання, які включені до основних міжнародних наукометричних баз даних (Scopus та (або Web of Science), для українських видань – це періодичні наукові видання категорії А;
- вітчизняні видання, яких відповідно до встановлених вимог віднесені до категорії Б і в яких можуть публікуватись основні результати дисертаційних робіт;
- видання в іноземних журналах, надрукованих мовою однієї з країн Євросоюзу;
- вітчизняні нефахові видання.

При оцінюванні матеріалів конференцій достатньо враховувати місце її проведенні (Україна чи інша країна) та рівень – міжнародний,

Всеукраїнський, регіональний, університетський тощо.

Внесок автора в ту чи іншу наукову працю можна оцінити достатньо просто – шляхом врахування кількості співавторів. Такий підхід є достатньо практичним, хоча може мати винятки за різного внеску авторів в наукову роботу. В цьому випадку частка кожного співавтора має біти визначена самим науковцями та відображена в супроводжувальних матеріалах наукової праці.

Висновки. Таким чином, видавнича діяльність є важливим та доволі інформативним показником результативності науково-дослідної роботи. Її форми в сучасному університеті можуть бути реалізовані у неперіодичних (монографії, брошури) та періодичних (збірники наукових праць, наукові журнали) виданнях наукового характеру. Певною мірою проміжне положення в такому підході займають матеріали конференцій.

Оцінювання видавничої діяльності доцільно здійснювати за двома критеріями – вагомість наукової роботи та особистий внесок автора. Вагомість наукової роботи в конкретному напрямку зазвичай оцінюють найбільш авторитетні вчені. Порівнюючи результати в різних наукових сферах оцінювання доцільно проводити за формальними ознаками, вибудувавши своєрідний рейтинговий ряд: монографії – статті – матеріали конференцій. При цьому всередині кожної групи також може бути своя ієрархія.

Очевидно, що такий підхід не може врахувати всі особливості конкретної наукової роботи. Водночас він дозволяє з достатньою вірогідністю та точністю здійснити моніторинг видавничої діяльності науково-педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Вимоги до опублікованої монографії, що подається на здобуття

наукових ступенів доктора і кандидата наук : затвердж. Наказом Міністерства освіти і науки України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» № 1220 від 23.09.2019р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1087-19#Text (дата звернення: 25.11.2025).

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII: станом на 18 березня 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 25.11.2025).

3. Коломієць А., Лазаренко Н., Громов Є. Концептуальні засади розвитку наукової діяльності педагогічного університету на сучасному етапі розвитку суспільства. Освітній простір України. 2017. №9. С. 74–80.

4. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ : ВПЦ «Київський університет». 2018. 607 с.

5. Моніторинг наукової діяльності у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. 2015 рік : інформаційно-аналітичний збірник / С. В. Подолянчук, Н. І. Лазаренко, І. Є. Руснак, [та ін.]; за ред. Подолянчука С. В. Вінниця : ФОП Легкун В.М., 2016. 111 с.

6. Подолянчук С. В. Визначення компетентності експертів з оцінювання наукової діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2014. №4. С. 112–122.

7. Подолянчук С. В. Формування кількісного і якісного складу експертної групи зі створення моделі моніторингу наукової діяльності у педагогічних ВНЗ. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2014. №15. С. 177–187.

References

1. Vymohy do opublikovanoi monohrafii, shcho podaietsia na zdobuttia naukovykh stupeniv doktora i kandydata nauk [Requirements for a published monograph submitted for the degrees of Doctor and Candidate of Sciences.]: zatverdzh. Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro opublikuvannia rezultativ dysertatsii na zdobuttia naukovykh stupeniv doktora i kandydata nauk» № 1220 vid 23.09.2019r. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1087-19#Text data zvernennia: 25.11.2025). [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine "On Higher Education"] vid 01.07.2014 № 1556-VII: stanom na 18 bereznia 2020 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (data zvernennia: 25.11.2025). [in Ukrainian].

3. Kolomiiets A., Lazarenko N., Hromov Ye. (2017). Kontseptualni zasady rozvytku naukovoi diialnosti pedahohichnoho universytetu na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Conceptual principles of the development of scientific activities of the pedagogical university at the current stage of development of society]. Osvitnii prostir Ukrainy. №9. S. 74–80. [in Ukrainian].

4. Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen [Methodology and organization of scientific research] : navch. posib. / I. S. Dobronravova, O. V. Rudenko, L. I. Sydorenko ta in. ; za red. I. S. Dobronravovoi (ch. 1), O. V. Rudenko (ch. 2). Kyiv : VPTs «Kyivskyi universytet». 2018. 607 s. [in Ukrainian].

5. Monitorynh naukovoi diialnosti u Vinnytskomu derzhavnomu pedahohichnomu universyteti imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. 2015 rik [Monitoring of scientific activity at the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. 2015]: informatsiino-analitychnyi zbirnyk / S. V. Podolianchuk, N. I. Lazarenko, I. Ye. Rusnak, [ta in.]; za red. Podolianchuka S. V. Vinnytsia : FOP Lehkun V.M., 2016. 111 s. [in Ukrainian].

6. Podolianchuk S. V. (2014). Vyznachennia kompetentnosti ekspertiv z otsiniuvannia naukovoi diialnosti u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi [Determining the competence of experts in evaluating scientific activity in a higher pedagogical educational institution]. Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofiia, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia. №4. S. 112–122 [in Ukrainian].

7. Podolianchuk S. V. (2014). Formuvannia kilkisnoho i yakisnoho skladu ekspertnoi hrupy zi stvorennia modeli monitorynhu naukovoi diialnosti u pedahohichnykh VNZ [Formation of the quantitative and qualitative composition of the expert group to create a model for monitoring scientific activity in pedagogical universities]. Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiolohiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment. №15. S. 177–187 [in Ukrainian].